

Sp. zn.	3075/2021/VOP/KPV	Vážená paní
Č. j.	KVOP-20630/2022	Mgr. Ivana Žáčková
Datum	15. března 2022	ředitelka odboru Kancelář ústředního ředitele Česká správa sociálního zabezpečení Křížová 25 225 08 Praha 5

Vážená paní ředitelko,

ukončil jsem šetření ve věci postupu ČSSZ při stanovení výše invalidního důchodu pana A., bytem xxxx (dále také jen „stěžovatel“). Dovolte mi, abych Vás nyní seznámil se svými zjištěními a závěry.

Šetřením jsem dospěl k závěru, že se ČSSZ dopustila pochybení v řízení o přiznání částečného invalidního důchodu stěžovateli.

Přestože se stěžovatel stal invalidním před dosažením 28 let věku, splnil podmínky nároku na částečný invalidní důchod a v období od 18 let věku do vzniku jeho nároku na částečný invalidní důchod je doba, která není kryta dobou pojištění, kratší jednoho roku, neprovedla ČSSZ výpočet procentní výměry ze všeobecného vyměřovacího základu dle ustanovení § 45 odst. 3 a § 42 odst. 2 a 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění platném ke dni přiznání důchodu, tj. ke dni 16. 11. 2001. Takto stanovená procentní výměra důchodu je přitom vyšší než procentní výměra důchodu přiznaného stěžovateli, kterou ČSSZ vypočítala na základě výdělků dosažných stěžovatelem před vznikem invalidity.

ČSSZ již pochybení v průběhu mého šetření napravila. Rozhodnutím ze dne 29. 10. 2021 zvýšila stěžovateli částečný invalidní důchod ode dne 16. 11. 2001 a poskytla mu doplatek důchodu za dobu od 1. 1. 2006.

Stěžovatel se na mě obrátil podnětem, kterým žádal o přezkoumání výše jeho invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně.

Rozhodnutím ze dne 27. 11. 2007 přiznala ČSSZ stěžovateli částečný invalidní důchod od 16. 11. 2001 ve výši 2 241 Kč měsíčně. Pro výši důchodu byla do dne nároku započtena doba pojištění pouze v rozsahu 12 dnů a osobní vyměřovací základ za rozhodné období činil pouze 47 Kč. Stěžovatel tak měl nárok na minimální výši procentní výměry v částce 385 Kč,¹ která však byla nižší než procentní výměra vypočtená podle zákona č. 100/1988 Sb.² v částce 931 Kč. Základní výměra činila ke dni přiznání důchodu 1 310 Kč.

Od 1. 1. 2010 se v důsledku změny právní úpravy považovala částečná invalidita stěžovatele za invaliditu prvního stupně a jeho částečný invalidní důchod za invalidní

1 § 45 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění platném ke dni 16. 11. 2001.

2 Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění platném ke dni 31. 12. 1995.

důchod pro invaliditu prvního stupně.³ V roce 2020 podal stěžovatel žádost o zvýšení důchodu z důvodu zhoršení zdravotního stavu. Rozhodnutím ze dne 11. 5. 2020 však ČSSZ jeho žádost zamítla, protože podle posudku Okresní správy sociálního zabezpečení (dále také jen „OSSZ“) Ostrava ze dne 15. 4. 2020 byl stěžovatel nadále invalidní pouze v prvním stupni.

Proti rozhodnutí podal stěžovatel námitky. Při posouzení zdravotního stavu pro účely námitkového řízení dne 30. 6. 2020 lékař zvýšil stupeň invalidity stěžovatele až na třetí stupeň, změnil totiž rozhodující příčinu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Označil za ni bolestivý syndrom bederní páteře s těžkým funkčním postižením, namísto původní příčiny duševního onemocnění. Okamžik změny stupně invalidity datoval posuzující lékař dnem 25. 4. 2019, kdy byla vydána propouštěcí zpráva z hospitalizace na neurologii v souvislosti se zhoršením zdravotního stavu.

Rozhodnutím ze dne 20. 7. 2020 proto ČSSZ zvýšila stěžovateli invalidní důchod od 25. 4. 2019 na invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně, a to ve výši 6 458 Kč měsíčně. Změna výše důchodu v důsledku změny stupně invalidity byla provedena přepočtem stávající výše procentní výměry důchodu (1 594 Kč) pomocí přepočítacího koeficientu 2.⁴ Společně se základní výměrou v částce 3 270 Kč tak ke dni zvýšení důchod dosáhl částky pouze 6 458 Kč měsíčně.

Vzhledem k současnému způsobu změny výše invalidního důchodu v případě změny stupně invalidity, tedy přepočtu dosavadní výše pomocí přepočítacího koeficientu, jsem se při šetření musel zabývat již způsobem stanovení výše částečného invalidního důchodu ke dni jeho přiznání.

Stěžovateli byl přiznán invalidní důchod v necelých 26 letech, potřebná doba pojištění pro nárok na důchod tedy činí minimálně 3 roky.⁵ Stěžovatel má však v osobním listu důchodového pojištění, který je přílohou rozhodnutí ze dne 27. 11. 2007, uvedenou dobu pojištění (zaměstnání s výdělkem) v rozsahu pouhých 12 dnů v období před vznikem invalidity. Je proto zřejmé, že podmínku potřebné doby pojištění musel splnit díky době studia, případně době evidence na úřadu práce, tj. náhradním dobám, které se pro nárok na invalidní důchod hodnotí jako doby pojištění. Protože „čistá“ doba pojištění (bez náhradních dob) u stěžovatele nedosáhla ani jednoho roku, nelze mu dobu studia ani dobu evidence zhodnotit jako náhradní dobu pojištění pro stanovení výše důchodu. Podmínkou pro to, aby se tyto doby účasti na pojištění hodnotily jako náhradní doby pojištění, totiž je, že doba pojištění trvala aspoň jeden rok.⁶ Výjimkou je právě nárok na invalidní důchod, kdy se pro účely splnění podmínky potřebné doby pojištění za dobu

3 Čl. II body 8 a 10 zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

4 § 41 odst. 2 a 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a čl. II bod 3 zákona č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

5 § 40 odst. 1 písm. d) a § 43 písm. a) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění platném ke dni 16. 11. 2001.

6 § 12 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

pojištění považuje též doba účasti na pojištění z titulu evidence na úřadu práce a z titulu studia;⁷ tyto doby vlastně nahrazují doby zaměstnání. Pro výpočet důchodu se však při „čisté“ době pojištění kratší jednoho roku doba studia ani doba evidence na úřadu práce nezapočítávají a z tohoto důvodu se ani neuvádějí v osobním listu důchodového pojištění.

Při šetření jsem se proto zaměřil na dobu účasti na pojištění, která byla stěžovateli zhodnocena pro nárok na důchod, a to i s ohledem na možnost přiznání invalidního důchodu ve výši stanovené zvláštním způsobem, konkrétně důchodu mladého invalidy. Z dokumentů doložených stěžovatelem totiž nebylo zřejmé, jaká doba účasti na pojištění a v jakém rozsahu mu byla pro nárok na důchod zhodnocena.

Zákon o důchodovém pojištění pamatuje na osoby, které z důvodu vzniku invalidity v mladém věku neměly objektivně možnost získat potřebnou dobu pojištění nebo dokonce neměly možnost být pojištěny vůbec a nemohly na své důchodové pojištění v dostatečné míře přispět, protože měly v rozhodném období jen nízké výdělky, či nedosáhly žádných výdělků. Pro tyto osoby zákon upravuje zvláštní způsob stanovení výše invalidního důchodu. Zákon o takové výši hovoří jako o výši v mimořádných případech. Výše se nevypočítává na základě dosažených výdělků, ale ze všeobecného vyměřovacího základu, tedy z částky, kterou pro každý rok stanoví vláda prováděcím předpisem, a to ve výši průměrné měsíční mzdy. Jedná se vlastně o ochranný mechanismus výpočtu, který chrání osoby, jež se staly invalidními v mladém věku, před negativním dopadem „klasického“ výpočtu důchodu.

Mezi tyto osoby patří i mladí invalidé, tj. pojištěnci mladší 28 let, kteří splnili podmínky nároku na invalidní důchod, je-li tento důchod přiznáván před 18. rokem věku nebo je-li období od 18 let věku do vzniku nároku na invalidní důchod kryto dobou pojištění nebo doba, která není kryta dobou pojištění, je kratší jednoho roku. Pro tyto účely se za dobu pojištění považuje mimo jiné i doba, po kterou byl pojištěnec veden v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání (rozsah hodnocení doby evidence tedy není nijak omezen). Ke dni přiznání částečného invalidního důchodu stěžovateli činí procentní výměra tohoto důchodu nejméně polovinu procentní výměry tzv. „invalidního důchodu z mládí“ (důchod náležející osobám, jejichž plná invalidita vznikla před 18. rokem věku a tyto osoby nebyly účastny pojištění po potřebnou dobu). Výše procentní výměry plného invalidního důchodu z mládí činí dle tehdejší právní úpravy měsíčně 45 % výpočtového základu, přičemž pro účely jeho stanovení se za osobní vyměřovací základ považuje všeobecný vyměřovací základ, který o dva roky předchází roku přiznání plného invalidního důchodu, vynásobený přepočítacím koeficientem pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu.⁸

Takto stanovená procentní výměra invalidního důchodu mladého invalidního pojištěnce je nejnižší možná. Znamená to, že pokud mladý invalida měl před vznikem invalidity

7 § 40 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

8 § 45 odst. 3 a § 42 odst. 2 a 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění platném ke dni 16. 11. 2001

výdělků, provede se srovnávací výpočet. Důchod se mu vypočítá jednak z výdělků a jednak popsáním způsobem ze všeobecného vyměřovacího základu a přizná se mu důchod vyšší.

Stěžovatel se stal invalidním před dosažením věku 28 let. Ze spisové dokumentace, kterou mi pro účely šetření poskytla ČSSZ a jejíž součástí je i potvrzení Úřadu práce v Ostravě ze dne 19. 2. 2007, jsem zjistil, že stěžovatel byl již od 15. 9. 1992 dlouhodobě, jen s nepříliš dlouhými přestávkami, veden v evidenci uchazečů o zaměstnání. Do období od 18 let věku stěžovatele do vzniku jeho částečné invalidity, tj. do období od 25. 11. 1993 do 15. 11. 2001, spadají doby evidence od 25. 11. 1993 do 4. 2. 1997 (1 168 dnů) a od 1. 10. 1997 do 15. 11. 2001 (1 507 dnů). V období od 25. 11. 1993 do 15. 11. 2001, které zahrnuje celkem 2 913 dnů, je tak 2 687 dnů (2 675 dnů evidence na úřadu práce a 12 dnů pojištění z titulu výdělečné činnosti) pokryto dobami, jež se pro účely výše důchodu mladého invalidy hodnotí jako doba pojištění. Nepokryto dobou pojištění zůstává 226 dnů, tedy necelý rok. Stěžovatel tak splnil podmínky pro výpočet procentní výměry důchodu mladého invalidy.

Stěžovateli byl částečný invalidní důchod přiznán od 16. 11. 2001, rozhodným údajem pro výpočet procentní výměry v mimořádných případech je všeobecný vyměřovací základ za rok 1999. Jeho výše činí 12 655 Kč a výše přepočítacího koeficientu pro jeho úpravu má hodnotu 1,0620.⁹ Osobní vyměřovací základ stanovený na podkladě všeobecného vyměřovacího základu činí 13 440 Kč a z něho stanovený výpočtový základ 8 652 Kč.¹⁰ Procentní výměra invalidního důchodu z mládí ve výši 45 % výpočtového základu v roce 2001 činí 3 894 Kč a polovina této procentní výměry, která náleží mladému částečnému invalidovi, je 1 947 Kč. Společně se základní výměrou 1 310 Kč tak mladému invalidovi náleží částečný invalidní důchod přiznaný v roce 2001 alespoň ve výši 3 257 Kč měsíčně.

ČSSZ přiznala stěžovateli částečný invalidní důchod na základě výdělků ve výši 2 241 Kč měsíčně (základní výměra 1 310 Kč a procentní výměra 931 Kč). Je evidentní, že zvláštní výměra důchodu mladého invalidy je vyšší, a důchod tak měl být stěžovateli přiznán právě v částce 3 257 Kč. ČSSZ ale při rozhodování o přiznání částečného invalidního důchodu stěžovateli v roce 2007 výpočet zvláštní výměry neprovedla.

Učinila tak až na základě mého šetření. Rozhodnutím ze dne 29. 10. 2021 zvýšila stěžovateli částečný invalidní důchod ode dne jeho přiznání, tj. od 16. 11. 2001, na částku 3 257 Kč měsíčně. Zvýšení částečného invalidního důchodu má samozřejmě za následek rovněž zvýšení Invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, který od 25. 4. 2019 náleží ve výši 9 904 Kč měsíčně a je dále valorizován. ČSSZ rovněž poskytla stěžovateli doplatek důchodu. Pokud byl důchod přiznán a vyplácen v nižší částce, než náležel, v důsledku nesprávného postupu orgánu sociálního zabezpečení, což je i případ stěžovatele, náleží doplatek dle obecného pravidla ode dne, od něhož zvýšení náleží. Toto obecné pravidlo je však modifikováno. Za dobu před 1. 1. 2009 doplatek náleží nejvýše v rozsahu stanoveném právními předpisy platnými ke dni 31. 12. 2008,

9 Nařízení vlády č. 375/2000 Sb., kterým se pro účely důchodového pojištění stanoví výše všeobecného vyměřovacího základu za rok 1999 a výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 1999 a upravují částky pro stanovení výpočtového základu

10 Redukčními hranicemi pro stanovení výpočtového základu byly v roce 2001 částky 6 600 Kč (počítá se ve výši 100 %) a 15 300 Kč (do této částky se počítá 30 % a z výše přesahující tuto částku jen 10 %).

tedy v rozsahu nejvýše 3 let nazpět.¹¹ To znamená, že doplatek lze i v případě pochybení na straně ČSSZ poskytnout nejvýše za dobu od 1. 1. 2006. ČSSZ proto stěžovateli poskytla doplatek invalidního důchodu za dobu od 1. 1. 2006 v celkové výši 311 350 Kč.

Protože ČSSZ ještě v průběhu šetření své pochybení napravila, považuji věc za vyřízenou, ze strany ČSSZ nepožaduji přijetí dalších opatření k nápravě. Šetření dle § 18 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, uzavírám.

Na úplný závěr, abych ČSSZ jen nevytýkal pochybení, si dovolím ocenit postup posudkové lékařky OSSZ Ostrava při posuzování zdravotního stavu stěžovatele v řízení o přiznání částečného invalidního důchodu. Lékařka posuzovala zdravotní stav stěžovatele dne 24. 9. 2007, datum vzniku invalidity s příčinou v duševním onemocnění však určila již dnem 16. 11. 2001. Zabývala se tedy zdravotním stavem poměrně dost dlouhou dobu do minulosti, s čímž se příliš často ve své činnosti nesetkávám, naopak po tom volám. Ve svých zprávách totiž spíše vytýkám nedostatečné a nepřesvědčivé odůvodnění posudkových závěrů s ohledem na dlouhodobější průběh duševních nemocí.

Děkuji Vám za spolupráci.

S pozdravem

JUDr. Stanislav Křeček v. r.
veřejný ochránce práv
(dopis je opatřen elektronickým podpisem)

¹¹ § 56 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění platném od 1. 1. 2009, a čl. II bod 14 zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony